
ETISK GRUNDLAG FOR SYGEPLEJERSKER

SYGEPLEJE
ETISK
RÅD

ETISK GRUNDLAG FOR SYGEPLEJERSKER

Udgivet af: Sygeplejeetisk Råd

Layout: Dansk Sygeplejeråd 24-07

Copyright © Dansk Sygeplejeråd maj 2024. Alle rettigheder forbeholdes.

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse er kun tilladt med angivelse af kilde.

ETISK GRUNDLAG FOR SYGEPLEJERSKER

Dette etiske grundlag for sygeplejersker er udarbejdet af Sygeplejeetisk Råd (SER) i perioden fra 2021-2024, da rådet fandt, at der var behov for at tage højde for udviklingen og ændringer i samfundet, som har betydning for sygeplejerskers praksis og etiske overvejelser. Samtidig er sygeplejefprofessionen i konstant udvikling med bl.a. øget specialisering, ændrede arbejdsopgaver og ændrede måder at arbejde sammen med andre sundhedsprofessionelle. Revisionen af de etiske retningslinjer er en reaktion på sådanne ændringer i både professionen og samfundet.

Det etiske grundlag for sygeplejersker er udarbejdet med afsæt i tidligere udgaver af sygeplejeetiske retningslinjer, dansk lovgivning og med udgangspunkt i sygeplejefaglig teori og etisk teori (se gerne litteraturlisten). Udgangspunktet er den enkelte sygeplejerskes etiske overvejelser og i de vilkår og rammer, der er for at udøve sygepleje i samfundet. Revisionen af det etiske grundlag er bl.a. blevet til på baggrund af en workshop, hvor sygeplejersker med bred sygeplejefaglig baggrund og forskellig anciennitet kom med input til indhold i den nye udgave. Det sygeplejeetiske grundlag er efterfølgende godkendt af Dansk Sygeplejeråds hovedbestyrelse. I arbejdet med at revidere det etiske grundlag, har SER desuden været inspireret af den internationale sammenslutning af sygeplejerskeorganisationer ICN's etiske kodeks for sygeplejersker (ICN, 2021). SER har, i tråd med ICN valgt værdierne tillid, omsorg og ansvar som omdrejningspunkt for det etiske grundlag. Det etiske grundlag henvender sig til alle sygeplejersker, og er ikke møntet på bestemte områder indenfor professionen som

f.eks. specialer og befolkningsgrupper. Hvert enkelt område indenfor sygeplejefprofessionen skal tilpasse grundlaget til de særlige forhold, der findes inden for egen kontekst.

ETISK GRUNDLAG

Sygepleje er en professionel praksis, hvor den enkelte situation og relation altid vil være unik. Det betyder, at de tre grundlæggende værdier vil komme til udtryk på mange forskellige måder i møder mellem sygeplejersker, borgere, patienter, pårørende, studerende, kolleger, ledere og i arbejdet med at fremme professionen i samfundet.

Sygepleje bygger på en grundlæggende respekt for det enkelte menneske som det beskrives i FN's Menneskerettighedserklæring. Det betyder, at mennesket har værdi i sig selv, er autonomt, unikt og lever i et samspil med sine medmennesker og omverdenen. I dette samspil påvirkes og påvirker mennesket på mangfoldige måder også samfundsmæssige vilkår og rammer.

FORMÅL

Det etiske grundlag for sygeplejersker er skrevet med det formål at fremme etisk forståelse og refleksion indenfor sygeplejefprofessionen og beskriver derfor ikke konkrete handlingsanvisninger. Etiske udfordringer er grundvilkår i sygepleje, fordi praksis udspiller sig i mødet mellem sygeplejersker og andre mennesker herunder situationer, hvor det enkelte menneske ofte er i en særlig sårbar livssituation.

Det etiske grundlag skal fungere som vejledning i forhold til de etiske dilemmaer og problemstillinger, der opstår indenfor professionen i et komplekst og dynamisk samfund.

DET ETISKE GRUNDLAG SKAL MEDVIRKE TIL AT FREMME OG UNDERSTØTTE:

- etisk refleksion i overvejelser og diskussioner blandt sygeplejersker
- sygeplejerskers etiske dømmekraft med henblik på at udvikle faglig kvalitet
- sygeplejersker i situationer, hvor der skal træffes valg i praksis
- fokus på etiske dilemmaer og problemstillinger og synliggøre etisk praksis
- sygeplejersker i at sætte etisk refleksion på den politiske dagsorden både i nationale og internationale sammenhænge.

ETISKE VÆRDIER I PROFESSIONEL SYGEPLEJEPRAKSIS

Enhver relation i sygeplejepraksis udtrykker værdier. Værdierne er det, vi i relationen værdsætter, stræber efter eller kæmper for, og det vi forpligter os på og forsøger at efterleve. Værdier kan derfor motivere til handling med det mål at finde vej til en etisk forsvarlig praksis i de relationer, sygeplejersker indgår i. De tre grundlæggende værdier, der beskrives nedenfor, skal derfor forstås som det etiske grundlag for udøvelse af sygepleje.

De grundlæggende værdier findes i alle typer af sygeplejepraksis. Den måde værdierne kommer til udtryk på, vil derfor også være meget forskellig afhængigt af den kontekst, hvor

praksis udspiller sig. At arbejde med udgangspunkt i det etiske grundlag og de tre grundlæggende værdier kræver refleksion og refleksivitet, fordi værdierne skal motivere til at finde frem til en værdifuld praksis. I beskrivelsen af værdierne skriver vi 'sygeplejerske', når vi adresserer det etiske ansvar og pligter. Sygeplejerske omfatter i denne sammenhæng alle med en autorisation eller under uddannelse til at udøve sygepleje. Det betyder både kliniske sygeplejersker, ledere på alle niveauer, politikere, studerende, undervisere og sygeplejersker, der arbejder med udvikling og forskning.

DE TRE GRUNDLÆGGENDE VÆRDIER I ETISK FORSVARLIG SYGEPLEJEPRAKSIS ER:

TILLID

Tillid er en fundamental værdi i mødet mellem mennesker. Tillid rejser en etisk fordring, som altid er til stede og som indebærer ansvaret for at gøre det bedste for den anden. Dette er en etisk fordring om, at sygeplejersker møder modtageren af sygepleje tillidsfuldt gennem oprigtighed, ærlighed og tiltro til det medmenneske, der har behov for sygepleje. Tillidens modsætning, mistillid, er ikke fundamental, men opstår udelukkende, hvis tilliden brydes.

ANSVAR

Sygeplejersker har ansvar overfor modtagere af sygepleje. Ansvaret hviler på de pligter, der beskrives i autorisationsloven og i bekendtgørelsen om uddannelsen til sygeplejerske. Ansvaret handler om at sikre patientsikkerhed og kvalitet i den praksis, som sygeplejersker udøver. Sygeplejerskers ansvar er knyttet til konkrete relationer mellem sygeplejerske og modtager af sygepleje. Men det sygeplejefaglige ansvar er

også knyttet til en etisk forpligtelse til at medvirke til at sikre ligeværdig adgang til sygepleje for mennesker såvel lokalt som nationalt og globalt. Sygeplejersker bør derfor medvirke til at gøre opmærksom på samfundsmæssige forhold, der kan forhindre ligeværdig adgang til sygepleje.

OMSORG

Omsorg udspiller sig i relationen mellem sygeplejersker og modtagere af sygepleje. Dette gælder i alle former for sygeplejepspraksis. Sygepleje er en professionel praksis, hvor omsorgen er karakteriseret ved at tage udgangspunkt i menneskets behov for sygepleje med respekt for det enkelte menneskes egne ønsker og forståelse af situationen. Den professionelle omsorg er personcentret og situationsorienteret, og udøves med respekt for den enkeltes ret til selvbestemmelse og på den andens præmisser. Den professionelle omsorg indeholder fysiske, psykologiske, sociale, eksistentielle og åndelige elementer.

De tre værdier er indbyrdes afhængige. Det der kendetegner en etisk forsvarlig professionel sygeplejerskepraksis er, at de mennesker, som sygeplejersker interagerer med, kan have tillid til, at sygeplejersker tager ansvar for at yde omsorg, som fremmer enten den enkelte pa-

tients eller grupper af patienters livskvalitet, trivsel og sundhed mest muligt i den konkrete situation.

Den overordnede hensigt med sygepleje er beskrevet af den amerikanske sygeplejerske Virginia Henderson som det at:

”... bistå den enkelte, syg eller rask, med at udføre de aktiviteter til fremme eller genvindelse af sundheden (eller til en fredelig død), som han ville udføre på egen hånd, hvis han havde den fornødne styrke, vilje eller viden, og at gøre dette på en måde, der hjælper ham til så hurtigt som muligt at blive selvhjælpen”. (ICN, 2012, s.14).

Sygepleje udøves som en professionel faglig praksis, hvor denne overordnede hensigt knytter sig til handlinger i mødet med både enkeltindivider og grupper af mennesker, der har behov for sygepleje. Dette møde mellem sygeplejerske og patient kan udspille sig i korte øjeblikke, hvor lidelse lindres, til situationer hvor formålet er at fremme livskvalitet gennem sundhedsfremme og forebyggelse over længere tid. Endelig skal hensigten med sygepleje ses i relation til betingelserne for at udøve etisk forsvarlig praksis på en meningsfuld måde. Det betyder, at den enkelte sygeplejerske eller grupper af sygeplejersker bør gøre opmærksom på forhold i samfundet, der sætter mulighederne for at udøve etisk forsvarlig praksis under pres.

PROFESSIONEL SYGEPLEJE- PRAKSIS OG ETISKE VÆRDIER

Tillid, omsorg og ansvar er grundlæggende værdier, som medvirker i klinisk beslutningstagning og klinisk lederskab såvel i mødet med modtagere, som i ledelses- og forskningspraksis og i uddannelse. Nedenfor uddybes, hvordan etisk forsvarlig praksis kan komme til udtryk i relationer, hvor sygeplejersker indgår.

SYGEPLEJERSKER OG MODTAGERE AF SYGEPLEJE

Sygeplejersker bør bestræbe sig på at bevare en tillidsfuld relation uanset situationen. Det forudsætter en professionel omsorgsrelation, der er kendetegnet ved en sanselig opmærksomhed, der medfører at sygepleje bliver personcentreret og situationsorienteret, og derved imødekommer det enkelte menneskes behov for sygepleje. I mødet med modtageren af sygepleje bør sygeplejersker desuden være bevidste om, at forvalte magtforholdet mellem udøver og modtager af sygepleje moralsk ansvarligt og i solidaritet med den svage part. Modtagere af sygepleje kan være både enkelte individer, grupper af borgere og pårørende.

SYGEPLEJERSKER OG PROFESSIONEN

Sygeplejersker samarbejder både monofagligt, tværfagligt, tværprofessionelt og tværsektorielt med en lang række andre professioner og samarbejdspartnere. I sådanne samarbejdsrelationer bør sygeplejersker udøve etisk forsvarlig praksis med udgangspunkt i det etiske grundlag for sygeplejersker. Det betyder, at sygeplejersker i samarbejdet fremmer og un-

derstøtter det enkelte menneskes behov og ønsker. Såfremt sygeplejersker oplever forhold i sundhedsfaglig praksis, der kan sætte tillid, ansvar og omsorg under pres, skal de påpege dette og handle for at sikre, at modtageren af sygepleje ikke oplever utilstrækkelig sygepleje og behandling.

Udøvelse af professionel omsorg kræver viden, kompetencer og færdigheder, samt kreativitet og mod til at handle, når nye og uindfriede muligheder eller udfordringer opstår i mødet mellem mennesker. Sygeplejersker skal også medvirke til at sikre, at sygepleje udøves på et etisk forsvarligt grundlag i samarbejdsrelationer med andre professioner og samarbejdspartnere. I professionen handler tillid desuden om den tillid, som sygeplejersker får fra befolkningen i den brede forstand. Såfremt tilliden til professionen kommer under pres, bør sygeplejersker derfor medvirke til at skabe opmærksomhed omkring dette.

SYGEPLEJERSKER OG SAMFUND

Sygeplejersker spiller en central rolle som fagprofessionelle i samfundet, såvel lokalt som nationalt og internationalt. I den sammenhæng skal sygeplejersker være opmærksom på tilfælde, hvor der opstår loyalitetskonflikter mellem samfundets krav og muligheden for at udføre etisk forsvarlig sygepleje. Det betyder, at sygeplejersker bør medvirke til at udfordre love og retningslinjer, hvis de strider mod professionens etiske værdier. Sygeplejersker bør desuden arbejde for prioriteringer, der sikrer en retfærdig og hensigtsmæssig ressourcefordeling, som tilgodeser de mennesker, der har behov for sygepleje. Endelig bør sygeplejersker medvirke til at synliggøre konsekvenser af faglige og politiske prioriteringer for og i sygeplejepsiksis. Herunder forhold, hvor manglende adgang til professionel faglig sygepleje kan kompromittere omsorgsrelationen, så patient-sikkerhed og kvalitet er i fare.

LITTERATUR BRUGT I UDARBEJDELSE AF DET ETISKE GRUNDLAG

- Aadland, E. (2019). Etik i professionel praksis. Dansk Psykologisk Forlag.
- Andersen, T. (2008). Perspektiver på pleje. Værdier i praksis. Philosophia
- Birkler, J. (2019). Etik – En grundbog. Munksgaard.
- Birkler, J. (2021). Etik – dilemmaer. Munksgaard.
- Birkler, J. (2018). Etik i psykiatrien. Munksgaard.
- BUPL's Etiske Råd (2020). Etik i Pædagogisk praksis - Debat. <https://bupl.dk/sites/default/files/2022-05/Etik%20i%20P%C3%A6dagogisk%20Praksis%20-%20Debat.pdf>
- Damsgaard, L.T., Grønkjær, M., Poulsen, I. (red.) (2021). Fundamentals of Care. Munksgaard.
- International Council of Nurses (2021). The ICN code of ethics in nursing – Revised 2021. ICN.
- International Council of Nurses (2012). Sygeplejens grundlæggende principper. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Jensen, U.J. (1989). Moralsk ansvar og menneskesyn. Munksgaard.
- Løgstrup, K.E. (1956). Den etiske Fordring. Gyldendal.
- Martinsen, K. (2021). Løgstrup og sygeplejen. Klim.
- Martinsen, K. (2018). Bevegelig berørt. Fakkbokforlaget
- Sygeplejeetisk Råd (2014). Sygeplejeetiske Retningslinjer. DSR.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2016). Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor i sygepleje. BEK nr. 978 af 23/06/2022.